

La gestió del llop al Berguedà

(Parc natural del Cadí-Moixeró)

Antecedents

La presència del llop al Berguedà es troba no només en la història popular, les llegendes, les tradicions orals o els topònims de molts indrets, sinó que també existeixen documents que parlen de la seva existència en temps passats.

Una de les fonts més importants on es reflecteix la presència de llops als municipis catalans és l'enquesta que el Francisco de Zamora, funcionari judicial que exercí a Barcelona, envia per al seu compliment a tots els municipis de Catalunya a finals del segle XVIII, amb la finalitat de tenir dades per escriure una Història de Catalunya, que mai va veure la llum. A les comarques veïnes de la Cerdanya i l'Alt Urgell només es fa referència al *corregiment de Puigcerdà* i a *Castellbó* respectivament.

Al Berguedà, però, són nombrosos els municipis on es diu que es troba el llop: *Brocà, Castell Fraume i Maripol, Castellar del Riu, Castellar de n'Hug, Cercs, Cerdanyola, Espinallbet, Fígols, la Baells, la Nou, la Quar, Malanyeu, Sant Climent de l'Espinçola, Sant Cristòfol de Toses, Sant Joan de Montdarm, Sant Martí del Puig, Vallcebre i Vilada*.

Els atacs als ramats d'ovelles han estat de sempre una preocupació per als pastors i ramaders, no sols al Berguedà, sinó a les comarques veïnes com l'Alt Urgell, el Pallars Sobirà, la Cerdanya, Osona o el Ripollès. Són un fet comú, sobretot durant els mesos d'estiu i tardor, quan els ramats transhumants pugen a les muntanyes i incrementen el nombre de caps de bestiar. Ramats que sofreixen pèrdues d'animals, que, el més freqüent és que siguin producte de l'atac de gossos assilvestrats o domèstics

que corren per la muntanya de tant en tant.

Dins de l'àmbit del Parc Natural del Cadí-Moixeró es dona també aquesta dinàmica tradicional, amb la pèrdua de caps de bestiar cada any, provocades per atacs de carnívors o per accidents com les caigudes de llamps. A aquestes causes cal afegir-hi malauradament algun robatori esporàdic d'ovelles o vedells.

A finals dels anys 90 i inicis dels 2000 els pastors d'alguns ramats d'ovelles dins el Parc Natural van començar a atribuir a carnívors salvatges les seves pèrdues. Sorgiren diferents versions, modificades al llarg del temps, sobre possibles causants dels danys. L'any 1999, coincidint amb la publicació d'una notícia sobre l'aparició d'un llop al massís de Madres a la Catalunya Nord, vora Vilafranca de Conflent, es parla que el responsable de les morts d'ovelles podia ser un llop. Fins i tot un pastor afirma haver vist com dues persones el portaven lligat i l'alliberaven al sector occidental de la serra del Cadí, amb un collar i una xapa.

Un altre any el responsable serien els voltors, coincidint amb un polèmic article al dominical de *La Vanguardia* sobre l'atac a Navarra d'uns voltors joves a una ovella lligada durant diversos dies a la muntanya sense menjar ni aigua, i que no haurien esperat la mort de l'animal. També la responsabilitat fou atribuïda a un linx, que algú afirmava haver vist al Cadí, poc després d'una notícia apareguda referent a la possible observació d'un d'aquests felins al Ripollès per part de dues persones. Un linx descrit per qui el va veure, més tard, en alguna població del Parc, com un animal de dos metres de longitud que s'hauria

Llop fotografiat al Parc d'Animals dels Angles (Alta Cerdanya-Capcir). JOSEP MARMÍ

visat a prop d'un ramat d'ovelles al Cadí. En una darrera versió el possible responsable de morts d'ovelles seria un animal anomenat el «xupacabres», coincidint amb un reportatge a la televisió sobre un mamífer carnívor sud-americà, que rep aquest nom comú.

No poden oblidar-se els ja citats gossos assilvestrats, o gossos domèstics que no es mantenen lligats en alguns masos i cases d'alguns pobles, i que volten sovint per la muntanya perseguint isards, cabirols, senglars o ovelles. Malauradament són causants de freqüents danys comprovats en diversos llocs de les nostres muntanyes.

Part de les baixes declarades en alguns casos eren d'ovelles que s'havien perdut i que els guardes de la Reserva Nacional de Caça (RNC) del Cadí i els caçadors de la zona trobaven per la muntanya en començar la temporada de caça. En aquestes situacions sempre s'avisava el pastor perquè les recollís, però en ocasions els animals no eren recuperats i morien a la muntanya. Es pot citar el cas,

l'octubre del 2003, de quan els caçadors de Saldes van mostrar la seva preocupació per la presència d'un grup d'ovelles que havien quedat abandonades a la vall de Gresolet. Tot i que van avisar diverses vegades el propietari perquè les recollís i que van evitar algun incident amb els gossos de caça, el desembre d'aquell any encara es podien trobar ovelles vives a l'entorn del Santuari de Gresolet.

Aquests fets anecdòtics podrien restar certa credibilitat a algunes reclamacions d'ovelles mortes o perdudes, tot i que cal pressuposar que es devien a la manca d'informació científica contrastada i el lògic neguit provocat per les pèrdues; sense descartar, però, que en algun cas aïllat es pogués deure a una poc acurada gestió del ramat. Casos com aquests demostren la necessitat d'una estreta coordinació entre els diversos usuaris de la muntanya i la pròpia administració, així com una gestió més acurada d'alguns ramats amb l'aplicació de tècniques modernes.

Les morts de les ovelles es concentren bàsicament al llarg de l'estiu i inicis de la tardor. La relació fluida que hi ha des de fa anys entre la Reserva nacional de caça del Cadí, el Parc Natural del Cadí-Moixeró i els pastors va fer que s'atengués amb especial interès qualsevol queixa sobre possibles atacs de depredadors dins l'àmbit de la reserva o del Parc. Cada vegada que un pastor avisava d'un atac a les seves ovelles (desgraciadament en poques ocasions de forma ràpida), un tècnic del Parc o un guarda de la RNC, o un agent rural, anava a veure les restes per tal d'intentar identificar les possibles causes de la mort a través del seu estudi.

Actuacions Període 2000-2003

A partir de la informació rebuda sobre la detecció d'un exemplar de llop al Massís de Madres al Conflent l'any 1999 i el seu seguiment per part dels guardes de l'Office National de la Chasse et de la Faune (ONCF) i tècnics de fauna depenent del Ministeri de Medi Ambient francès, es van organitzar i realitzar per part de guardes de la RNC del Cadí i la RNC de la Cerdanya i Alt Urgell, juntament amb tècnics del Parc Natural del Cadí-Moixeró i el seu director, unes Jornades de formació sobre grans depredadors a França l'any 2000, per tal de conèixer les tècniques de seguiment i identificació de rastres i danys provocats per llop, ós i linx, amb l'objectiu de millorar la detecció de possibles carnívors a les serres del Cadí-Moixeró, aplicant metodologies específiques per aquestes espècies.

Els coneixements recollits en aquesta primera estada, així com els consells dels membres de l'ONCF, van fer aconsellable dissenyar el 2001 un programa de seguiment de possibles carnívors salvatges. La primera actuació acordada des del Parc Natural fou establir tres itineraris de control al vessant sud de la serra del Cadí i dos més al sector de la RNC de la Cerdanya i Alt Urgell, per tal de detectar possibles indicis de presència de llop, gos o linx, que els guardes de la RNC del Cadí i la RNC de la Cerdanya i Alt Urgell van anar realitzant setmanalment durant els hiverns dels anys 2001 i 2002, per identificar possibles rastres sobre la neu, i periòdicament en les altres èpoques. L'esforç i el risc de desplaçar-se damunt la neu o el gel seguint aquests itineraris durant aquests hiverns no va arribar a donar tots els fruits desitjats.

Els resultats obtinguts foren negatius pel que fa a petjades o observació directa d'animals, i no van aportar indicis clars sobre la possible presència de carnívors salvatges. Únicament s'identificaren algunes empremtes de gossos domèstics que normalment acompanyaven algun excursionista o bé de gossos de caça que seguien rastres de senglar. Sí que es van poder recollir alguns excrements que podien haver

estat dipositats per un gran cànid com el llop.

El mateix any 2000 ja s'havien recollit diversos excrements que podrien pertànyer a un llop, dels qual se'n va demanar l'anàlisi al Servei de Protecció de Fauna depenent del Departament de Medi Ambient el mateix any, sense que s'obtingués resposta d'aquesta sol·licitud. Aquests excrements es van anar guardant, juntament amb altres trobats en els anys posteriors, a l'espera de l'autorització perquè poguessin ser analitzats.

Durant el 2003 s'organitza un nou seguiment de depredadors en el Parc Natural per part de la Direcció General d'Activitats Cinètiques, al qual s'incorporen els agents rurals, al marge de l'equip de gestió del Parc Natural i dels guardes de la RNC del Cadí, seguint línies de treball paral·leles. Això féu que des del Parc i reserva es continuessin fent els itineraris de seguiment de rastres damunt la neu, però amb menor intensitat, i a l'estiu la vigilància de la zona a la recerca de rastres, amb la contínua recollida d'excrements de possibles llops i restes de menjar. S'organitzen, a més, algunes esperes nocturnes dins el Parc Natural del Cadí-Moixeró, en indrets propers als ramats d'ovelles, amb l'esperança de poder observar el causant dels atacs, sense resultats positius.

És al llarg d'aquest any 2003 que es recullen dos excrements de possible cànid, que una vegada analitzats per la Universitat donaran com a resultat que un d'ells pertany a un gos i l'altre a un llop.

La coordinació amb els ramaders

En el període 2000-2003 són poques les ocasions en què es notifica de forma ràpida la mort d'ovelles i es possibilita, per tant, la visita de tècnics i guardes per al seu estudi. Sovint les notificacions són a posteriori i no permeten ni tan sols localitzar les restes dels animals morts, fet pel qual es fa quasi impossible intentar detectar els possibles causants de les morts.

Els pocs casos documentats són ovelles mortes al vessant sud de la serra del Cadí i entorns del Massís del Pedraforca, algunes amb marques al coll, parcialment consumides a les parts del darrere en alguns casos. En altres ocasions alguns caps de bestiar presentaven ferides que no arribaven a provocar la mort de l'animal.

Les pèrdues d'ovelles denunciades corresponen totes a ramats que pasturen al vessant sud de la serra del Cadí, i no s'ha produït cap atac als ramats que pasturen a Bagà, Coll de Pal, Vallcebre, Castellar de n'Hug o al Pla d'Anyella.

Aquests atacs van fer necessari millorar encara més la coordinació amb els pastors i propietaris dels ramats d'ovelles que tenien pèrdues. És a partir dels nous contactes i reunions que es recullen les inquietuds dels ramaders i es porten a terme noves actuacions. Així, com a resultat de les demandes dels pastors d'ovelles, des del Parc Natural i la RNC es van finançar diversos tancats per als ramats d'ovelles al vessant sud del Parc, als municipis de Gósol, Josa-Tuixent i Saldes. A més, s'han finançat en aquests darrers anys, a petició dels ramaders, mànegues de bestiar, abeuradors, portades d'aigua i passos canadencs als municipis de Bagà, Gisclareny, Saldes, Gósol, Guardiola de Berguedà i Castellar de n'Hug, als sectors del Berguedà, per tal de facilitar la gestió ramadera dins aquest espai natural protegit.

Noves tècniques de seguiment

La recollida de dades sobre experiències de seguiment de carnívors en altres zones de la geografia europea, i l'intercanvi d'informació amb els seus responsables, va anar

De moment, el llop ha estat localitzat en àrees de muntanya de l'alt Berguedà. JOSEP MARMI

incrementant l'experiència en el coneixement sobre aquestes espècies i les diferents tècniques per a la seva detecció.

És per aquest motiu que durant tot el període 2002-2005 es comencen a instal·lar algunes trampes fotogràfiques per part dels tècnics del Parc i guardes de reserves de fauna de la Reserva Nacional de Caça del Cadí. Per tal d'afavorir l'atracció dels possibles depredadors cap a les trampes fotogràfiques, es fan servir en alguns casos atractius específics per a carnívors, com l'orina recollida en instal·lacions en captivitat. També es fan servir d'atraient trossos petits de menjar o s'instal·len en canyets de voltor o trencalòs per si de cas són visitats.

Les imatges obtingudes han detectat fins ara només la presència d'espècies comunes com el teixó, la guineu o les vaques, a banda d'algun excursionista curiós o algun fenomen meteorològic. Igualment s'han anat recollint més excrements amb indicis de pertànyer a un canid salvatge per a la seva anàlisi genètica.

MUSEU DEL CIMENT ASLAND DE CASTELLAR DE N'HUG

MUSEU DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

Paratge del Clot del Moro
08696 Castellar de n'Hug
Tel. 93 825 70 37
Fax. 93 825 70 66
museuciment@mnactec.com
www.mnactec.com
www.castellar.diba.es
www.berguedà.com/m_ciment

El retorn del llop a Catalunya

L'anàlisi genètica de dos excrements recollits dins el Parc Natural del Cadí-Moixeró a finals d'estiu del 2003 dona com a resultat que un d'ells pertany a un gos mentre que l'altra dona positiu per al llop. Aquesta dada, obtinguda a començaments del 2004, suposa una gran sorpresa en el món naturalista i científic, perquè l'expansió del llop a diferents països europeus, feia suposar que en cas d'arribar al nostre país, ho faria per la zona dels Ports de Tortosa, a partir d'exemplars procedents del centre i nord de la península Ibèrica. Les dades genètiques indiquen, a més, que el llop aparegut al Berguedà procedeix de la població italiana, que des de finals dels anys 80 s'estén per França a partir de les poblacions dels Abruzzo italians.

La confirmació de la presència d'un llop al Parc Natural del Cadí-Moixeró, en el sector berguedà, suposa el retorn d'aquesta espècie a Catalunya després de 70 anys. La importància de la dada fa que personalment d'Honorable Conseller del Departament de Medi Ambient i Habitatge, Sr. Salvador Milà, vulgui comunicar oficialment aquest resultat, i ho fa en un acte que es desenvolupa a la seu central del Parc Natural a Bagà el febrer del 2004, pocs dies després de conèixer els resultats de l'anàlisi genètica de l'excrement de llop. El conseller va destacar el fet que la recuperació d'una espècie extingida als anys 1930, implicava que al llarg d'aquest període s'havia millorat l'estat dels nostres ecosistemes i la seva conservació, i que, per tant, calia considerar el retorn del llop una bona notícia. La societat catalana havia d'assumir, però, que les possibles molèsties que aquesta espècie podria ocasionar als ramaders, haurien de compartir-se solidàriament entre tots i, per tant, des de l'Administració es farien els esforços necessaris per compensar els possibles danys.

A partir d'aquesta sobtada aparició del llop com a nova espècie de la fauna catalana, el Departament de Medi Ambient i Habitatge (DMAH) estableix una sèrie de mesures de seguiment del llop.

En primer terme s'organitza una jornada tècnica en la qual

participen guardes de reserves de fauna de les reserves pirinenques, agents rurals, tècnics forestals de comarca i personal tècnic de parcs. S'hi conviden especialistes en el seguiment del llop a França i el País Basc, per conèixer diferents experiències de gestió i control d'aquesta espècie.

Alhora es crea una Comissió Tècnica de Seguiment del Llop, dependent de la Direcció General del Medi Natural, que és l'encarregada de centralitzar tota la informació sobre aquest carnívor, proposar actuacions amb relació a ell i fer el seguiment de la seva evolució. D'aquesta comissió, en sorgeix un «Protocol de funcionament davant la presència de possibles casos de llop», en el qual s'estableixen les mesures d'actuació en cas de tenir indicis de presència o atacs de llop al conjunt de Catalunya. En el cas del Parc Natural del Cadí-Moixeró i la Reserva Nacional de Caça del Cadí, s'assigna aquest seguiment a l'equip gestor del Parc en col·laboració estreta amb els guardes de reserves de fauna.

Es fixen els canals de recollida de qualsevol informació relacionada amb el llop, s'elaboren fitxes de seguiment i de recollida de dades de possibles atacs o vistes, d'aplicació a tot Catalunya. Així mateix s'estableixen criteris tècnics per a l'elaboració d'informes d'atacs i la tramitació d'indemnitzacions de danys per a fauna salvatge, per tal de compensar les possibles pèrdues als ramaders ocasionades pel llop.

Actuacions el 2004-2005

Durant el 2004 i al llarg del 2005, una vegada establerta la metodologia de treball entre el personal del DMAH, i en el cas concret del Parc Natural del Cadí-Moixeró i les RNC del Cadí i de la Cerdanya i Alt Urgell, es continua amb el seguiment de grans carnívors iniciat l'any 2000, amb la col·laboració dels guardes de reserves, fent el seguiment de possibles rastres de depredadors dins l'àmbit dels tres espais, amb especial incidència sobre el llop.

En el 2004 es realitza una nova jornada de formació en col·laboració amb els guardes i tècnics de l'Office National de la Chase francès i de Reserves natu-

ral de França, específica sobre el seguiment de rastres de llop, i amb informació complementària sobre l'ós i el linx, en la qual participen els guardes de reserves de fauna i personal tècnic del Parc Natural.

També és en aquest any quan s'autoritza l'anàlisi genètica dels excrements recol·lectats en el Parc Natural del Cadí-Moixeró en el període 2000-2004, la majoria d'ells en el sector berguedà. Els resultats permeten confirmar la presència del llop en diferents mostres, si bé sense poder identificar individualment l'animal, i sense poder tampoc comparar els resultats amb els dels francesos per conèixer els moviments del llop. S'examinen així mateix totes les petjades i rastres susceptibles de pertànyer a algun gran depredador, i possibiliten la seva identificació en diversos casos com a pertanyent a un llop.

Gràcies a l'establiment del protocol d'actuacions, al llarg del 2004 els ramaders d'ovelles de la zona avisen els tècnics del Parc o guardes de reserves cada vegada que detecten un possible atac als seus ramats, amb suficient rapidesa com per permetre la visita d'un tècnic del Parc o els guardes, que efectuen un estudi detallat de les restes de les ovelles mortes o ferides, i redacten un informe tècnic on se n'especifica el possible causant. Alhora es dona suport als ramaders en la tramitació de les sol·licituds d'indemnització en cas de pèrdua de caps de bestiar en què el possible causant sigui el llop.

Els resultats recollits al llarg de l'any 2004 s'han donat a conèixer des del DMAH amb la voluntat expressa de màxima transparència en la informació d'aquesta espècie. Així s'han publicat en diferents mitjans de comunicació els possibles danys atribuïts al llop, que es resumeixen per al 2004 en la pèrdua de vuit ovelles i una cabra domèstica, així com la desaparició de tres cabres més.

Dins els primers mesos del 2005 es fa efectiu el pagament per part del DMAH de les indemnitzacions per danys provocats pel llop als ramaders del Parc el 2004. El 2005 es modifica també el Protocol d'actuació amb relació al llop establert l'any anterior: es

fixa un nou procediment de recollida de dades de danys, i es nomena un únic tècnic per a tot Catalunya, que depèn de la Direcció General del Medi Natural, encara pendent de redacció.

Actualment són nombroses les actuacions que es porten a terme dins l'àmbit del parc i reserva per al seguiment del llop i per detectar la presència d'altres possibles grans carnívors. Destaquen entre elles:

- Seguiment de rastres de llop i altres possibles carnívors a la neu.

- Recol·lecció d'excrements d'interès i posterior anàlisi genètica.

- Instal·lació de trampes fotogràfiques per a carnívors.

- Formació continuada dels guardes i tècnics del Parc Natural del Cadí-Moixeró i les Reserves Nacionals de Caça del Cadí i de la Cerdanya-Alt Urgell.

- Intercanvi d'informació entre els guardes i tècnics de l'Office National de la Chasse (ONC) francesa i els guardes de reserves i tècnics del Parc.

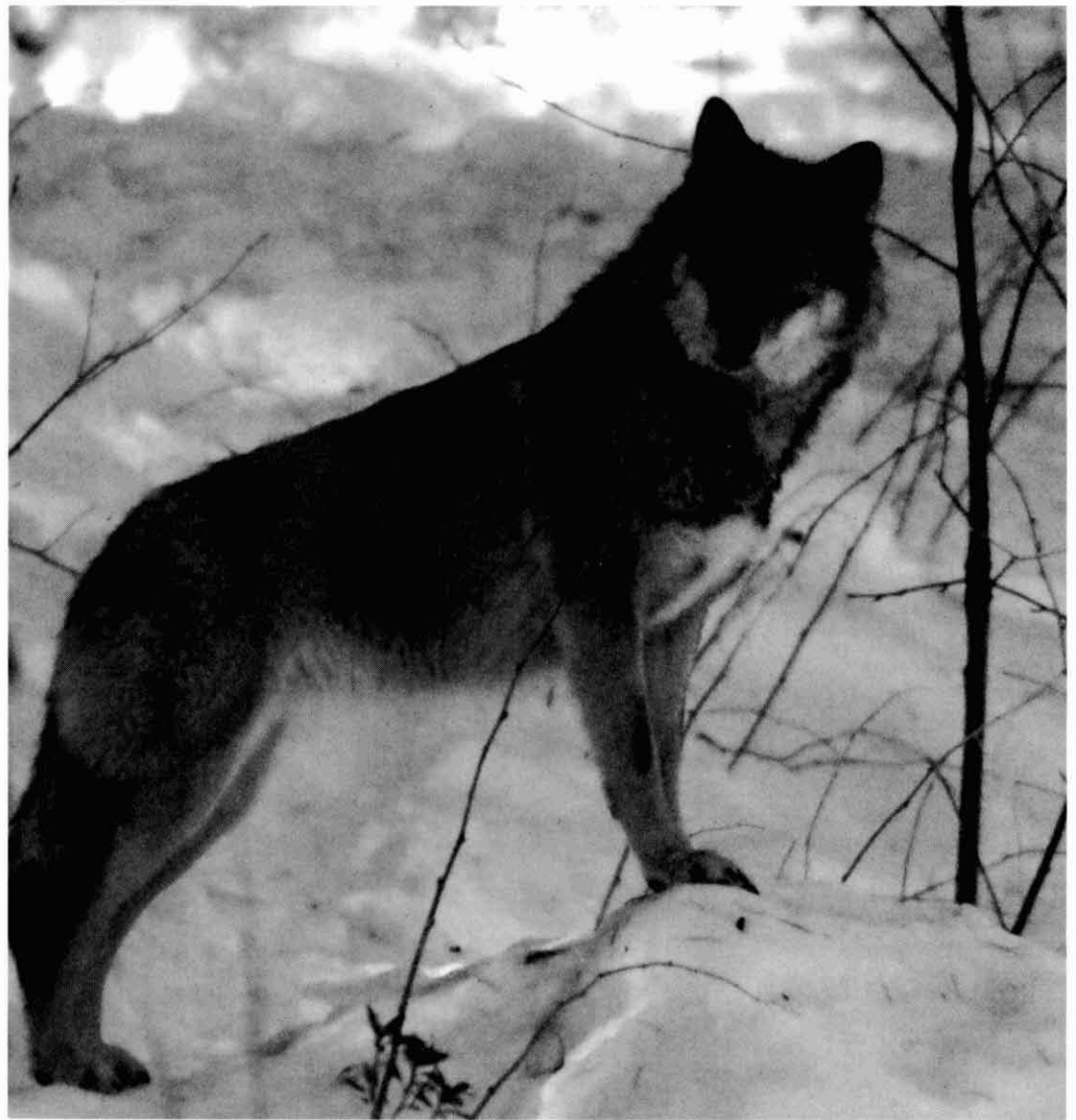
- Treball amb escoles de la zona sobre els grans carnívors, inclòs el llop.

Una de les grans línies de treball és sens dubte el suport als ramaders de la zona amb presència de llop, els quals han pogut accedir l'any 2004 i 2005 a ajuts per a la construcció de tancats on guardar les ovelles durant la nit, col·locació d'abeuradors i altres instal·lacions ramaderes fixes, dins la línia d'ajuts en espais naturals de protecció especial.

A la vegada es promou entre els ramaders d'ovelles l'adquisició de gossos de protecció dels ramats, normalment gossos de muntanya dels Pirineus, els quals són un excel·lent protector dels ramats i un molt bon complement dels tancats. El cost per poder disposar d'aquests gossos l'assumeix en part la Generalitat com un ajut complementari als ramaders.

El futur del llop al Berguedà

Les dades recents indiquen que seguim comptant amb la presència d'un llop al sector berguedà del Parc Natural del Cadí-Moixeró, que podria desplaçar-se ocasionalment cap a l'oest. Al llarg de l'estiu del 2005 potser va provocar la mort de quatre ove-

lles en els ramats que pasturen al Parc. També s'han detectat danys a altres ramats d'ovelles, fora del Parc, provocats, però, en aquest cas, per gossos.

L'arribada d'un llop, possiblement un exemplar jove en dispersió a la recerca d'un nou territori on establir-se, procedent de la població que existeix a França i Itàlia, permet suposar que en el futur es pot produir l'arribada de nous animals, i que amb els anys, tal com ha passat en zones com el País Basc en un termini de 10 anys, s'arribi a crear un primer grup familiar reproductor, el qual a la vegada donarà nous individus joves que es dispersaran a la recerca de noves zones. Es preveu que el llop no sols s'estengui pel nord de Catalunya, sinó que també es pugui donar l'entrada de l'espècie pel sud a partir de la població ibèrica.

Aquest possible escenari de futur no ha de veure's com un fet

Després de molts anys el llop ha tornat al Berguedà. Llop fotografiat al Parc d'Animals dels Angles (Alta Cerdanya-Capcir). JOSEP MARMÍ

negatiu, ja que el llop no deixa de ser una peça més dels nostres ecosistemes, que fa una funció molt important de selecció dels carnívors més petits i herbívors més dèbils o malalts, que elimina, i contribueix així al control de les seves poblacions i a la seva millora sanitària.

És evident que cal una acció coordinada i contínua en el temps sobre el terreny, realitzada per personal expert de l'administració en col·laboració amb les persones que viuen en el territori, i amb especial referència als ramaders, per intentar fer compatible amb nosaltres el llop que tenim ara o els que puguin arribar-nos en el futur, a partir de l'expansió natural d'aquesta espècie que

s'està produint a tot Europa. Experiències properes, com les de Castella-Lleó, Galícia, Astúries o el País Basc, indiquen que és possible la convivència entre llop i home. El futur ha de permetre que integrem el llop com una nova espècie que, com d'altres, pot generar molèsties i problemàtiques, que cal detectar, assumir i posar-hi remei amb mesures equilibrades, consensuades entre els diferents col·lectius i agents socials, i que han de fer possible que nosaltres i les properes generacions puguem gaudir d'un patrimoni natural més ric i equilibrat amb la presència dels depredadors que no haurien d'haver-se extingit. Un repte engrescador en què tots hi hem de posar de la nostra part.

Jordi Garcia Petit,
director del Parc Natural Cadí-Moixeró